

16. október 2003

Er nægilegt aðhald í ríkisfjármálum?

Nokkur umræða hefur orðið um hvaða áhrif hagstjórnaráform stjórnvalda eins og þau birtast í fjárlagafrumvarpi og nýrri þjóðhagsspá fjármálaráðuneytisins muni hafa á framvindu efnahagsmála næstu misseri. Óvenju mikið er í húfi þar sem framundan eru miklar stóriðjuframkvæmdir sem gera miklar kröfur til hagstjórnar.

Óhætt er að segja að markmiðssetning stjórnvalda í efnahagsmálum taki mið af þessari stöðu. Þannig er nú í fyrsta skipti lögð fram sundurlíðuð áætlun ríkisstjórnarinnar um aðgerðir í ríkisfjármálum til nokkurra ára í senn til að freista þess að tryggja efnahagsstöðugleikann. Þar er gert ráð fyrir að gripíð verði til sérstakra aðgerða til að halda aftur af vexti samneyslu- og tilfærsluútgjalda auk þess sem dregið verði úr opinberum framkvæmdum.

Mikilvægasta verkefni hagstjórnar á næstu árum er að tryggja framgang þessarar aðhaldsstefnu. Þótt flestir markaðsaðilar virðist sammála um þessi meginmarkmið hafa þeir haldið því fram að stefnan sé ekki nógu aðhaldssöm og að of mikið verði lagt á stjórn peningamála.

Að mati fjármálaráðuneytisins er þessi gagnrýni óréttmæt. Hún kann hins vegar að endurspeglar nokkuð mismunandi sýn á það hvernig hagstjórnar-blandan eigi að vera. Hvort þunginn í hagstjórninni eigi að hvíla á stjórn ríkisfjármála eða peningamála? Svárið við þessari spurningu er ekki einhlítt eins og sést best af því að í skýrslu OECD sem gefin var út í aprílmánuði sl. var lögð áhersla á að stjórn peningamála ætti að vera í lykilhlutverki en í áliti Alþjóðagjaldeyrissjóðsins sem birt var mánuði síðar kom fram sú skoðun að ríkisfjármálin ættu að vera í aðalhlutverki.

Það sem skiptir hér mestu máli er hvaða áhrif sú stefna sem boðuð er í fjárlagafrumvarpinu hefur á helstu hagstærðir, svo sem verðbólgu, laun, kaupmátt heimila, viðskiptajöfnuð og hagvöxt. Samkvæmt áætlunum fjármálaráðuneytisins virðast allir þessir mælikvarðar staðfesta ásætlanlegt jafnvægi í efnahagsmálum á næstu árum að teknu tilliti til þeirra stórfamkvæmda sem framundan eru. Þetta eru hinir raunverulegu mælikvarðar á það hvort aðhaldið í ríkisfjármálum er nægilegt eða ekki.

Það er óraunhæft að ætla að íslenskt efnahagslíf geti gengið í gegnum svo mikið framkvæmdatímabil án þess að vaxtagildi breytist og í rauninni er beinlínis æskilegt að beita peningamálastjórninni með þeim hætti að hún hamlar gegn innlendra eftirspurn á þessu tímabili. Rétt er að benda á að í þjóðhagsspánni er gert ráð fyrir að stýrivextir Seðlabanka kunni að hækka um allt að 2½% frá því sem nú er, eða í tæplega 8% þegar framkvæmdir standa sem hæst. Til samanburðar má nefna að stýrivextirnir voru á bilinu 11-12% á árinu 2001.

Mikilvægt er að hagstjórnin verði sveigjanleg og taki mið af aðstæðum hverju sinni. Jafnframt þarf að hafa í huga að hér er verið að horfa til þróunar efnahagsmála á næstu 3-4 árum. Á þessari stundu er ógæringur að segja nákvæmlega fyrir um hvernig hagstjórnin á að vera á þeim tíma. Til þess er óvissan einfaldlega of mikil.

Flugvallagjöld fyrir EFTA-dómstólum.

Á morgun fer fram málflytingur fyrir EFTA-dómstólum í máli Eftirlitsstofnunar EFTA (ESA) á hendur íslenska ríkinu um réttmæti mismunar á flugvallagjöldum. Samkvæmt lögum nr. 31/1987, um flugmálaáætlun og fjárflyflun til flugmála, skal flugvallagjald verja 1.250 kr. fyrir hvern farþega sem ferðast frá Íslandi til annarra landa en 165 kr. fyrir farþega sem ferðast innanlands. ESA hafði áður gefið út rökstutt álit þar sem stofnunin kemst að þeirri niðurstöðu að umrædd skattlagning standist ekki 36. gr. EES-samningsins þar sem kveðið er á um að engin höft skuli vera á frelsi til að veita þjónustu á yfirráðasvæði samningsaðila. Að mati ESA er með flugvallagjöldunum um ólögmetna mismunur að ræða þar sem hún hefur það í för með sér að erfiðara er að veita flugþjónustu milli aðildaríkja EES en innanlands. Í raun lítur ESA

svo á að innan EES sé óheimilt að greina á milli innanlands- og millilandsflugs ef það hafi í för með sér að frelsi til að veita flugþjónustu sé á einhvern hátt skert. Styðst ESA m.a. við dómafordæmi frá Evrópuþómstólum.

Íslensk stjórnvöld hafa haldið því fram að ekki sé um brot á EES-samningnum að ræða. Grundvallaratriði málsins sé að hvorki er um sambærilega markaði né sambærilega þjónustu að ræða þegar innanlandsflug og millilandsflug hér á landi er borið saman. Engin samkeppni sé til staðar milli þessara aðskildu markaða, m.a. þar sem enginn flugrekandi veitir flugþjónustu á báðum mörkuðum. Þjónustustigið sé afar ólíkt og að sama skapi kostnaðurinn við að veita þjónustuna. Flugvallagjaldið sé auk þess hlutlaust hvað varðar þjóðerni viðkomandi flugrekanda. Íslensk stjórnvöld hafa jafnframt haldið því fram að hlutlægar ástæður séu til staðar sem réttlæta mismuninn þar sem í fyrsta lagi sé skatturinn í eðlilegu hlutfalli við þann kostnað sem fellur til við að veita viðkomandi þjónustu og í öðru lagi beri að hafa hliðsjón af viðurkenndri samfélagslegri nauðsyn þess að halda uppi lágmarks flugsamgöngum til afskekktara svæða. Búið er við að niðurstaða EFTA-dómstólsins liggja fyrir í desember.

Bjartari horfur á vinnumarkaði

Eins og fram kom í síðasta vefriti liggja nú fyrir niðurstöður úr þriðju könnun Gallup fyrir fjármálaráðuneytið og Seðlabankann um stöðu og framtíðarhorfur fyrirtækja. Í þessari könnun voru stjórnendur meðal annars spurðir um áætlanir þeirra varðandi starfsmannafjölda í eigin rekstri. Þar kemur fram að fleiri fyrirtæki ætla að bæta við starfsmönnum á næstu sex mánuðum en í fyrri könnunum eða um 27% aðspurðra en á sama tíma í fyrra var hlutfallið 17%. Um 14% fyrirtækja ætla að fækka fólki sem er mun lægra hlutfall en áður.

Í fyrri könnunum hefur verið mikill munur á fyrirtækjum á höfuðborgarsvæðinu annars vegar, þar sem fjöldi fyrirtækja sem ætla að fjölga starfsfólki hefur verið meiri eða svipaður og fjöldi fyrirtækja sem ætla að fækka fólki, og á landsbyggðinni hins vegar þar sem mun fleiri fyrirtæki hafa ætlað að fækka fólki en fjölga. Nú bregður aftur á móti svo við að mun fleiri fyrirtæki á landsbyggðinni ætla að fjölga fólki en fækka á næstu sex mánuðum eða um 30% þeirra og er hlutfallið ívið herra en á höfuðborgarsvæðinu. Um 15% fyrirtækja á landsbyggðinni ætla að fækka fólki.

Nokkur munur er á væntingum stjórnenda eftir atvinnugreinum. Samkvæmt könnuninni er það einkum fjármála- og tryggingageirinn auk fyrirtækja í ráðgjöf og þjónustu sem ætla að fjölga starfsmönnum en í öllum atvinnugreinum eru það þó fleiri fyrirtæki sem reikna með að fjölga fólki en fækka. Breytingin er einkum mikil í sjávarútvegsgeiranum þar sem fjöldi fyrirtækja sem ætlaði að fækka fólki hefur verið miklu meiri en þeirra sem ætlaði að fjölga í báðum fyrri könnunum og skýrir þessi viðsnúningur ef til vill að einhverju leyti betri stöðu landsbyggðarinnar nú.

Þá voru fyrirtækin spurð um heildarstarfsmannafjölda um mitt ár og áætlanir þeirra um fjölda starfsmanna um næstu áramót og um mitt næsta ár. Ef ein-göngu eru tekin með svör fyrirtækja sem svara öllum spurningunum kemur í ljós að fyrirtækin gera ráð fyrir að starfsmönnum fækki um 3½% frá miðju ári til ársloka 2003 en fjölgi um 5½% frá áramótum fram á mitt næsta ár.

Breytt framsetning helstu hagtalna

Vakin er athygli á nýrri framsetningu [lykiltalna um efnahags- og ríkisfjármál](#) á vefsíðu fjármálaráðuneytisins. Þar eru birtar helstu töflur úr fjárlagafrumvarpi og Þjóðarbúskapnum nema hvað tölurnar ná yfir lengra tímabil. Jafnframt eru þar birtar helstu hagtölur um íslenskt efnahagslíf á myndrænu formi ásamt þeim talnalegu upplýsingum sem þar eru lagðar til grundvallar. Sambærilegar upplýsingar verða birtar á enskri vefsíðu ráðuneytisins á næstu 2-3 vikum.

Tekjur ríkissjóðs jan-ágúst			Gjöld ríkissjóðs jan-ágúst			Greiddsluafkoma ríkissjóðs jan-ágúst			Ýmsar hagtölur		
	2001-2002	2002-2003		2001-2002	2002-2003		2002	2003		2002	2003
12 mánaða breytingar, %			12 mánaða breytingar, %			M.kr.			12 mánaða breytingar, %		
Skatttekjur alls	4,4	5,8	Almenn mál	20,1	0,0	Handbært fé frá rekstri	-16.314	-18.309	Verðbólga - október	2,9	2,2
Tekjuskattar	4,5	1,2	Félagsmál	12,6	11,2	Hr. lánsfjárfjöfnuður	-9.220	-1.327	Kjarnaverðb.1- október	3,8	2,9
Tryggingagjöld	9,2	10,0	Atvinnumál	2,6	9,7	Alborgun lána	-22.122	-18.437	Launavísitala - ágúst	6,0	5,7
Eignarskattar	-2,8	-15,5	Vaxtagjöld	5,2	-23,2	Br. lánsfjárfjöfnuður	-37.343	-24.764	Heildarvelta janúar-júní	7,0	-0,2
Veltuskattar	4,1	9,8	Önnur útgjöld	3,6	14,9	Lántökur	32.171	21.828	Smá.velta janúar-júní	6,6	2,3
Tekjur alls	6,8	11,8	Gjöld alls	10,6	6,7	Greiddsluafkoma	-5.172	-2.936	Atvinnuleysi - sept. 2003	2,2	2,7

